

Del Negus negre al Negus roig

Eritrea i sobretot Etiòpia són un trencaclosques que intenta encaixar a poc a poc. Les inèrcies socials continuen essent poderoses a les dues entitats, però és possible que els anhels d'estabilitat superin les antigues rancúnies

Diu en que, una vegada, el vell emperador Haile Selassie va veure un pobre. "Per l'amor de déu -es va exclamar- és que ningú no pensa fer-hi res?" En realitat no se sap ben bé a què es referia. Si calia alimentar i vestir el pobre amb decència, o castigar-lo amb molta severitat o, simplement, allunyar-lo de la seva divina presència. Selassie tenia aquestes coses. En dates molt assenyalades oferia banquets públics als indigents, en els quals fins i tot participava des d'una relativa distància. La resta de l'any la mendicitat estava prohibida per decret. Qualsevol pobre corria el risc de ser bastonejat per la policia.

El llarg regnat de Haile Selassie (1928-1974) es va caracteritzar per una mena de despotisme il·lustrat. Per una banda, l'Etiòpia feudal i endarrerida va acollir diverses reformes modernitzadores. D'altra, la immobilista teoria selassiana del "tot per Etiòpia sense els etiòps" va acabar condemnant a mort el seu règim i, de passada, a ell mateix. Selassie va importar bona part de la tecnologia occidental a Etiòpia, però no va considerar la possibilitat que les universitats que erigia es convertissin en focus de revolta popular. Va obrir les fronteres a la modernitat, i al mateix temps va cuirassar el règim contra qualsevol reforma política. Malauradament per Selassie, les idees revolucionàries acostumen a viatjar del braç dels invents revolucionaris, de manera que l'any 1974 el

vell "rei de reis" va acabar enderrocat i executat en mans dels militars més esquerrans.

Repressió ètnica. Ja durant els anys seixanta Selassie havia aguditzat el centralisme amhàric, buidant de contingut els autogovernos d'Eritrea i d'altres nacionalitats. Aquest intent de jacobinisme napoleònic a l'africana va ser reemplaçat i perfeccionat per la ideolo-

gia jacobinista-leninista del coronel Mengistu Haile Mariam. Si bé en els principis de la seva dictadura es va guanyar una certa popularitat per les expropiacions de grans latifundistes, el fet és que en un termini extraordinàriament breu va aconseguir convertir el país en un immens camp de batalla ètnic.

El mapa etnogràfic d'Etiòpia era i és d'una fabulosa riquesa. Al nord, la nacionalitat costanera d'Eritrea que havia estat especialment represaliada per Selassie i, per consegüent, s'havia alçat en armes. Al centre i al sud, els oromo, una ètnia majoritària al país numèricament parlant, però que al llarg de la història sempre va representar un paper subordinat a l'expansionisme dels amhara. A l'est, el desert de l'Ogaden habitat per somalis desitjosos d'integrar-se al país veí. I, en definitiva, un total aproximat de cent parles diferents entre llengües i dialectes.

Per aquesta diversitat cultural no podia existir un pitjor gestor que Mengistu. Un model tan reduccionista, unitari i simplificador com el del règim marxista no podia afrontar la qüestió d'altra manera: va imposar l'hegemonia militar amhàrica com a solució de tots els mals. Per si cal dir-ho, la pretesa solució es va convertir en el principal problema.

Es curiós que Mengistu no s'hagi guanyat la categoria de gran genocida, si més no en la imageria occidental. Perquè un tirà africà aconseguís aquest títol els "media" necessiten que vesteixi uniformes estridents, assassini milers d'opositors i, sobretot, que devori els cadàvers dels seus enemics. Mengistu no era tant un antropòfag d'homes com de nacions. Molt aviat, la repressió contra els eritreus, oromo, somalis i qualsevol altra ètnia el va dur a practicar una estratègia de terra cremada. Tàctica més esfereïdora encara si considerem que la practicava sobre el seu propi país. Al 1977 va esclatar la guerra de l'Ogaden. Naturalment, els nòmades

Amb Eritrea, el dogma de la inalterabilitat de les fronteres establertes pel Tractat de Berlín, ha quedat desfet per sempre.

somalis que vivien a Etiòpia, sistemàticament acaçats, van fer costat a l'exèrcit de Somàlia. L'URSS va optar pel règim d'Addis Abeba i aquest va guanyar la guerra. Els somalis etiòps van ser acusats de "traïdors a la pàtria".

Al marge d'operacions militars a gran escala, les desaparicions nocturnes es compten per centenars de milers. L'aviació bombardejava les localitats considerades hostils, i la població era desplaçada per decret. Aquests moviments forçats van desequilibrar la fràgil economia de moltes regions. Com que la pretensió del govern era la pura represàlia, no es va preveure cap logística d'acolliment. En bona part, les grans fams dels anys vuitanta van tenir per causa principal l'acció del govern, i no pas les mancances dels rics sediments d'Etiòpia. Va ser aleshores quan es van produir moviments de solidaritat a tot el món. Si fa o no fa era com pretendre aturar amb tiretes les hemorràgies d'un hemofílic. "Ajudarem els nens etiòps -va declarar l'actor Charlton Heston- després de tot, ells no tenen la culpa que els seus pares siguin comunistes".

A final dels vuitanta la revolta eritrea havia guanyat proporcions nacionals. Aliats amb els seus cosins tigrins de més al sud, els eritreus van ocupar la capital el 1991. Mengistu va fugir, i Eritrea es va declarar independent *de facto* després de vint anys de combats. El 1993 es va formalitzar la secessió. A finals de 1994 es va redactar una nova constitució a Etiòpia. El 1995, les eleccions generals acabaren amb l'elecció de Meles Zenawi com president de la nova Etiòpia.

Al marge d'altres consideracions, la independència d'Eritrea representa un punt d'inflexió en les polítiques africanes i africanistes. El dogma de la inalterabilitat de les fronteres establertes pel Tractat de Berlín ha quedat desfet per sempre. En un continent com l'Àfrica, on els estats van ser construïts contra tota lògica ètnica, l'exemple pot animar a revisions insospitades. A més, a

l'Àfrica la constitució etiòpica és un insòlit model de referència, un escarabat passejant per la neu. No solament garanteix una àmplia autonomia per a totes les nacionalitats, sinó que fins i tot s'institucionalitza el dret a l'autodeterminació.

Ara per ara Etiòpia i Eritrea encara no han superat l'etapa de les expectatives. Per una banda, el ritme de les reconstruccions exigeix un temps prudencial abans d'extreure'n conclusions definitives. D'altra, les amenaces són palpables. Eritrea manté un contenciós permanent amb el veí sudanès. No és estrany. La multicultural eritrea, que també acull diverses nacionalitats i religions sense friccions rellevants, és un model antipòdic pel règim fonamentalista de Khartoum.

A Etiòpia els sectors amhara més involucionistes enyoren els antics temps quan, al marge de les ideologies, ocupaven el poder polític. I és que no es pot esperar que els hàbits de segles desapareguin amb unes eleccions. Els oromo reclamen un percentatge en el govern, sigui federal o central. Una

demanda difícil de bandejar, sobretot si tenim en compte la pressió demogràfica i el fet, irrefutable, que sempre han patit una marginació absoluta dels cercles de poder.

Bona part de les esperances i escepticismes es concentren en el mateix president Zenawi. En qualsevol cas es convindrà que la seva situació política és, com a mínim, delicada. El president pertany a l'ètnia tigré, molt minoritària a Etiòpia. Hi ha veus que asseguren que si no fos per les bones relacions, quasi personals, que manté amb el president eritreu Isaias Afeworki, a hores d'ara Eritrea no seria independent i la guerra d'alliberament continuaria. A més, i pel que fa a la geoestratègia, la secessió d'Eritrea ha mutilat Etiòpia: tota la franja costanera està en mans dels nous veïns del nord. Zenawi ha d'enfrontar-se a la reacció nacionalista amhàrica i a les acusacions de nepotisme. Periodistes rellevants es troben a presó sense que s'hagin presentat càrrecs formals contra ells.

Imatge d'Addis Abeba durant el règim leninista de Mengistu Haile Mariam. El seu intent jacobinista d'imposar l'hegemonia militar amhàrica va convertir el país en un immens camp de batalla ètnic.

Albert Sánchez